C/2024/3673

26.6.2024

Euroopa Regioonide Komitee arvamus – „Demokraatia kaitse“

(C/2024/3673)

Pearaportöör:	József KÓBOR (HU/EA), kohaliku tasandi volikogu liige: komitaadi õigustega linn Pécs
Viitedokumendid:	Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele demokraatia kaitse kohta COM(2023) 630 Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrusi (EL) nr 1024/2012 ja (EL) 2018/1724 seoses teatavate direktiivis (EL) XXXX/XXXX sätestatud nõuetega COM(2023) 636 Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega kehtestatakse siseturul ühtlustatud nõuded kolmandate riikide nimel toimuva huvide esindamise läbipaistvuse kohta ja muudetakse direktiivi (EL) 2019/1937 COM(2023) 637 Komisjoni soovitus kaasavate ja probleemikindlate valimisprotsesside kohta liidus ning Euroopa Parlamendi valimiste Euroopa mõõtme ja tõhusa läbiviimise kohta C(2023) 8626 Komisjoni soovitus avaliku poliitika kujundamisse kodanike ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamise ja nende sisulise osalemise edendamise kohta C(2023) 8627

POLIITIKASOOVITUSED

EUROOPA REGIOONIDE KOMITEE (RK),

Üldmärkused

1. on seisukohal, et ELi stabiilsus, julgeolek ja heaolu sõltuvad demokraatlike põhimõtete, väärtuste ja institutsioonide kindlast kaitsmisest kõigil tasanditel; märgib, et nende väärtuste säilitamise välised eeltingimused hõlmavad rahvusvahelist rahu ja julgeolekut ning normaalsete majandus- ja poliitiliste suhete säilitamist kogu maailmas. Sõjaaegsetes tingimustes ei ole demokraatiat, vaesuses ja ebakindluses ei ole demokraatiat ning olukorras, kus inimesed kardavad tulevikku, ei ole demokraatiat. See aga paneb erilise vastutuse Euroopa Liidu juhtidele, sealhulgas Euroopa Komisjonile ja liikmesriikide valitsustele;

2. kaitseb õigusriigi põhimõtteid, võrdsust seaduse ees ja võimude lahusust, kuna need on demokraatia aluseks ja neile tugineb ühenduse õigustik, millele EL on rajatud;

3. väljendab heameelt asjaolu üle, et töö Euroopa demokraatia tegevuskavas esitatud meetmete elluviimiseks käib täie hooga. See aitab edendada valimiste usaldusväärsust, kaitsta meedia vabadust ja mitmekesisust ning tõhustada võitlust desinformatsiooni ja välisriigist lähtuva infoga manipuleerimise ja sekkumise vastu, et tugevdada demokraatia vastupidavust;

4. usub, et demokraatia peamised eeltingimused on tugevad valimissüsteemid ja -protsessid, milles on võimalikult vähe häireid. Samas nõuavad kodanikud ametnikelt rangete eetikastandardite järgimist. Komitee hoiatab, et korruptsiooni-juhtumid ELi tasandil õõnestavad tõsiselt üldsuse usaldust ELi institutsioonide vastu;

5. toetab kindlalt kõiki jõupingutusi Euroopa demokraatia edendamiseks, kaitsmiseks ja tugevdamiseks ning ühiskondade ja riigiasutuste paremaks varustamiseks vahenditega, et reageerida demokraatlikku protsessi ähvardavatele ühistele välistele ohtudele;

6. on seisukohal, et võimude lahusus on demokraatia toimimiseks määrava tähtsusega. Sama oluline on, et avaliku sektori esindajad näitaksid eeskuju, käitudes väärikalt ja ausameelselt. Seda silmas pidades peab komitee oluliseks, et need esindajad edendaksid aktiivselt kaasamist ja teeniksid kohusetundlikult avalikku hüve, viies oma jõupingutused kooskõlla nende kodanike püüdluste ja vajadustega, keda nad teenivad;

7. märgib, et praeguses kiiresti muutuvas julgeolekukeskkonnas tuleks võtta erimeetmeid, et tegeleda õigeaegselt ja tõhusalt demokraatlike väärtuste ja institutsioonide ees seisvate probleemide, sealhulgas polariseerumise, varjatud mõju ja muu sekkumise, valitud esindajate vastu suunatud vägivalla ja vaenukõnega;

8. on veendunud, et kodanikel on õigus jääda omavahel eriarvamusele ja vahetada valitsus valimiste kaudu välja, ilma et seda protsessi mõjutataks seest- või väljastpoolt;

9. märgib, et Euroopa tuleviku konverents oli oluline demokraatlik projekt, kuid selle järeldusi ei ole veel rakendatud;

10. toetab kindlalt kogemuste vahetamist ja heade tavade levitamist demokraatia tugevdamiseks ELis;

11. juhib tähelepanu sellele, et kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel on eriteadmised demokraatlike protsesside usaldusväärsust ähvardavate võimalike ohtude tuvastamisest ja demokraatlike tavade tugevdamisest kohapeal ning et nad aitavad tugevdada Euroopa demokraatiat, edendades ja hõlbustades kodanike osalemist avalikus elus ning seeläbi ka Euroopa, riiklikel, piirkondlikel ja kohalikel valimistel. Komitee peab kahetsusväärseks, et kõnealust kohalike ja piirkondlike omavalitsuste panust ei tunnustata ELi tasandil esitatud algatustes, mille eesmärk on tugevdada Euroopa demokraatiat;

12. kordab oma üleskutset luua kodanikega dialoogi pidamiseks kohapõhine mehhanism, mida toetavad kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused ning mis tagab kahesuunalise teabevahetuse kodanike ja ELi institutsioonide vahel;

Kaasavate ja probleemikindlate valimisprotsesside edendamine

13. on seisukohal, et ELi kaasavates ja probleemikindlates valimisprotsessides tuleks järgida kõrgeimaid demokraatlikke standardeid, ning toetab algatusi valimistele juurdepääsu ja poliitilise kaasatuse suurendamiseks aegsasti enne valimisi, et toetada suurt valimisaktiivsust;

14. toetab kõiki jõupingutusi Euroopa Parlamendi valimiste Euroopa mõõtme rõhutamiseks, valimiste tõhusaks läbiviimiseks, kõnealustesse valimistesse kõigi kodanike kaasamiseks ja asjaomase valimisõiguse kasutamise hõlbustamiseks;

15. peab äärmiselt oluliseks, et valimisseadused tagaksid suurema osalemise ja esindatuse kohalikul tasandil;

16. märgib, et kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel on oluline roll vabade, ausate ja probleemikindlate valimiste edendamisel ELi liikmesriikides;

17. nõuab valimisprotsesside probleemikindluse edasist tugevdamist, järgides täielikult ELi ja rahvusvahelistes standardites sätestatud põhiõigusi ja demokraatlikke väärtusi;

18. tunnistab, et kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel on ka eriline kohustus kaitsta valimistega seotud teabekeskkonda, tagades, et valijad saavad usaldusväärset teavet õigeaegselt, kättesaadaval ja arusaadaval viisil, ning võttes koostöös teiste sidusrühmadega meetmeid valimistega seotud teabega manipuleerimise, sekkumise ja desinformatsiooni vastu;

19. rõhutab kohalike ja piirkondlike omavalitsuste olulist rolli kõigile kodanikurühmadele, sealhulgas noortele ja haavatavas olukorras olevatele inimestele, nagu puuetega inimesed ja vähemuskeeli kõnelevad inimesed, teabe andmisel nende valimisõiguse kasutamisega seotud põhireeglite ja praktilise korra kohta ning traditsiooniliste hääletusmeetodite kättesaadavuse tagamisel nende riigis;

20. tunnistab soolise võrdõiguslikkuse otsustavat rolli demokraatliku vastupanuvõime tugevdamisel, edendades algatusi, mis toetavad naiste võrdset osalemist valimisprotsessis nii valijate kui ka kandidaatidena, ning rõhutab, kui olulised on poliitikameetmed, mille eesmärgiks on kõrvaldada takistused naiste poliitiliseks kaasamiseks;

21. väljendab heameelt jõupingutuste üle tugevdada koostööd ja parimate tavade üksteisele tutvustamist demokraatliku vastupidavuse ja valimisprotsesside säilenõtkuse valdkonnas Euroopa tasandil, sealhulgas valimiskoostöö võrgustiku raames. Komitee peab siiski kahetsusväärseks, et kohalikku ja piirkondlikku mõõdet ei ole sellesse koostöösse piisavalt integreeritud, hoolimata võrgustiku eesmärgist kaitsta valimisi kõigil tasanditel. Seetõttu kutsub komitee üles pühendama valimiskoostöö võrgustiku istungjärgu kohalike ja piirkondlike valimiste kaitsmisele;

22. märgib, et erilist tähelepanu tuleks pöörata teabe saatmisele kolmandates riikides elavatele Euroopa Liidu sünnijärgsetele või naturalisatsiooni korras kodakondsuse saanud kodanikele, et tagada nende nõuetekohane osalemine Euroopas toimuvatel valimistel;

Kodanike avaliku poliitika kujundamisse kaasatuse edendamine

23. toetab kaasavat ja tulemuslikku koostööd kodanike, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjatega avaliku poliitika kujundamises;

24. märgib, et kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel on oluline roll ulatusliku ja kaasava demokraatliku osaluse edendamisel ning toetava ja kaasava keskkonna tagamisel, mis pakub kodanikele võimalusi tõhusalt osaleda;

25. tunnistab digilahenduste tähtsust üldsuse osalemise suurendamisel, olles samas teadlik, et füüsilise osalemise võimaldamist tuleb jätkata seal, kus see on asjakohane;

26. märgib, et on oluline suurendada noorte osalemist ELi demokraatlikus elus, ning juhib tähelepanu Euroopa Regioonide Komitee ja Euroopa Noortefoorumi ühistele soovitustele, mis on lisatud noorte ja demokraatia hartasse; rõhutab kohalike noortenõukogude rolli oluliste platvormidena noorte kaasamiseks demokraatlikku juhtimisse ja otsustusprotsessidesse, tuletab meelde oma üleskutset liikmesriikidele kaaluda tõsiselt seda, et kõigil kohalikel ja piirkondlikel valimistel Euroopas langetataks valimisiga 16-le. Samuti kutsub komitee üles tutvustama andmeid ja teadmisi selle kohta, milline mõju on noorte poliitilisele osalusele institutsioonilisel korraldusel, näiteks hääletamise ja valimistel kandideerimise vanuse alampiiril ([1]);

27. peab eriti oluliseks kodanike kaasamise protsesse, mille puhul kogukonna liikmed otsustavad, kuidas kulutada osa avaliku sektori eelarvest, määrates kindlaks avaliku sektori kuluprojektid ja otsustades nende tähtsuse järjekorra üle. Kaasav eelarvestamine süvendab demokraatiat, loob tugevamaid kogukondi ja viib avaliku sektori vahendite õiglasema jaotuseni;

28. rõhutab, et kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused on toimiva demokraatia olulised tugisambad, julgustades ja võimestades kodanikke aktiivselt osalema avaliku poliitika kujundamise protsessides eri viisidel, näiteks kodanike paneelarutelude, dialoogide või foorumite kaudu, mis leiavad aset internetis või traditsioonilises keskkonnas;

([1]) Euroopa Regioonide Komitee arvamus teemal „Noortepoliitika tulevik ELis. Arutelu noortepoliitikast ja noorteküsimuste arvestamisest eri poliitikavaldkondades Euroopa noorteaasta 2022 kontekstis“ (ELT C 79, 2.3.2023, lk 30).

29. tunnistab, et kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine on osa õigusriigi põhimõtte austamisest ning et tõhus ja kaasav osalemine on tagatud, kui nad saavad töötada turvalises keskkonnas, kus austatakse nende ja nende liikmete põhiõigusi;

30. rõhutab, et teadlikkuse suurendamine edukatest näidetest kodanike osalemise kohta valdkondades, mis on nende jaoks kõige olulisemad, on määrava tähtsusega, et ergutada kodanike suuremat kaasamist poliitika kujundamisse. Sellega seoses märgib komitee näitena ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni Århusi konventsiooni, mille osaliste hulgas on EL oma pädevuse piires ja kõik liikmesriigid. Konventsioon tagab üldsuse liikmete menetlusõigused, sealhulgas üldsuse osalemise keskkonnaalaste otsuste langetamisel, andes seeläbi kodanikele sõnaõiguse Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärkide saavutamisel;

31. peab oluliseks, et kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel oleksid piisavad ressursid ning et avalik ja erasektor rahastaksid kodanikuühiskonna organisatsioone; tunneb heameelt asjaolu üle, et Euroopa Liit pakub kohalikele ja piirkondlikele omavalitsustele ning kodanikuühiskonna organisatsioonidele rahastamisvõimalusi projektide rakendamiseks, mis aitavad edendada ELi väärtusi;

32. kutsub ELi institutsioone üles suurendama kohalike ja piirkondlike omavalitsuste ning nende Euroopa ja riiklike katusorganisatsioonide osalust ning konsolideerima nende kaasamist;

33. on jätkuvalt pühendunud teabevahetuse tugevdamisele ELi institutsioonide, kohalike kogukondade ja kodanike vahel volikoguliikmete Euroopa võrgustiku kaudu koostoimes Euroopa Komisjoni projekti „Kujundame Euroopat koos kohalike omavalitsustega“, kohalike dialoogide korraldamise ja noorte valitud poliitikute kaasamisega komitee tegevusse;

34. pooldab kodanike kaasamist Euroopa, riigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi poliitika kujundamisse ja muutmisse. Kodanike osalemine selles protsessis on oluline, et tagada avalikkuse heakskiit. Kui avalikkust ei kaasata eelnevas etapis, võidakse need poliitikameetmed tagasi lükata;

Kolmandate riikide nimel teostatava huvide esindamise tegevuse läbipaistvuse suurendamine

35. nõuab tungivalt, et Euroopa Parlament ja ELi nõukogu hindaksid põhjalikult kavandatavat direktiivi ja esitaksid vajalikud muudatusettepanekud, austades täielikult põhiõigusi ja demokraatlikke väärtusi;

36. märgib, et huvide esindamise tegevuse määratlus on mõnevõrra ebaselge. Seetõttu tuleb rakendada kõige terviklikumaid, üldisemaid, ideoloogiliselt neutraalseid ja praktilisi lähenemisviise tagamaks, et huvide esindamine on selgelt määratletud ja läbipaistev. On selge, et igaüks, kes siseneb avalikku ruumi, peab end identifitseerima ja tegutsema läbipaistvalt;

37. hoiatab, et kõnealuse ettepanekuga kehtestatakse erinevus kolmanda riigi üksuse nimel teostatava huvide esindamisega seotud majandustegevuse ja mitmepoolse organisatsiooni nimel teostatava huvide esindamisega seotud majandustegevuse vahel; Mitmepoolse organisatsiooni poliitiline ja majanduslik potentsiaal ning huvide esindamine peaks jääma suures osas väljapoole Euroopa Liitu;

38. väljendab muret kavandatava direktiivi võimaliku mõju üle. Kõnealune direktiiv võib kaasa tuua soovimatuid ja ebaproportsionaalseid tagajärgi (välisrahastusega üksustele), ilma et võtaks seejuures tõhusalt arvesse tegelikke ohte demokraatiale;

39. hoiatab, et on hädavajalik kohaldada põhjendatud ja proportsionaalseid läbipaistvusstandardeid kõikidele ühtmoodi. Toimida tuleks ettevaatlikult, võttes arvesse kavandatava direktiivi võimalikku lumepalliefekti mujal maailmas;

40. mõistab hukka põhivabaduste põhjendamatu piiramise ning kodanikuühiskonna ja poliitilise tegutsemisruumi piirangud (sealhulgas nn välisagentide seadused), millega rikutakse inimõiguste alaseid õigusakte;

41. leiab, et mõned kodanikuühiskonna organisatsioonid võivad oma eesmärke ja võimalusi arvestades oluliselt mõjutada avalikku elu ja avalikku arutelu, millisel juhul võib sellistele organisatsioonidele antava rahalise toetuse läbipaistvuse suurendamise eesmärk kujutada endast ülekaalukat üldist huvi. Piiranguid tuleks siiski kehtestada üksnes õiguspärastel eesmärkidel, näiteks riigi julgeoleku, avaliku julgeoleku või avaliku korra huvides, ning need peaksid olema proportsionaalsed selliste huvide kaitsmise eesmärgiga. Valida tuleks vahendid, mis kujutavad endast kõige väiksemat võimalikku sekkumist soovitud eesmärgi saavutamiseks ([2]);

([2]) Vt kohtuasi C-78/18.

Järeldus

42. väljendab heameelt komisjoni ettepanekute üle kaasata kodanikud valimisprotsessi ja suurendada üldsuse usaldust valimiste vastu ning järgida poliitikat, mis annab kohalikele ja piirkondlikele omavalitsustele ning kodanike organisatsioonidele võimaluse osaleda avalikus arutelus ja poliitikakujundamises;

43. rõhutab, et kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel on keskne roll Euroopa demokraatia kaitsmisel. Nad on asendamatu osa Euroopa demokraatlikust struktuurist, mis on orienteeritud otsuste tegemisele nii kodanikulähedaselt kui võimalik, nagu on sätestatud Euroopa Liidu lepingu artikli 10 lõikes 3;

44. kutsub Euroopa Komisjoni üles seadma esikohale koostöö kohalike ja piirkondlike omavalitsustega, et kaitsta tulemuslikult demokraatiat ELis, austades ja edendades samal ajal subsidiaarsuse ja õigusriigi põhimõtteid.

Brüssel, 17. aprill 2024

President
Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
Vasco ALVES CORDEIRO